

1. Ćwiczenia rozwijające mowę i wzbogacające słownik:

- ✓ uściślanie rozumienia znaczenia pojedynczych wyrazów określających nazwy zwierząt, roślin, przedmiotów, części ciała, barwy, stosunków przestrzennych, liczb,
- ✓ rozwijanie umiejętności rozumienia zdań – w tym określeń czynności i zachodzących związków logicznych,
- ✓ słuchanie treści opowiadań podawanych ustnie lub w połączeniu z materiałem konkretnym,
- ✓ powtarzanie wyrazów, krótkich zdań, opowiadań po innej osobie,
- ✓ nazywanie przedmiotów, cech, czynności, kolorów, części ciała u siebie i osoby naprzeciw itp. – na ilustracjach i w otaczającej rzeczywistości,
- ✓ układanie zdań z podanymi wyrazami,
- ✓ opowiadanie treści obrazków, ilustracji, historyjek obrazkowych,
- ✓ uzupełnianie treści słyszanego opowiadania obrazkami,
- ✓ próby samodzielnego, zrozumiałego wypowiedzania się – opowiadanie różnych zdarzeń, relacjonowanie własnych przeżyć, oglądanych filmów, bajek, przeczytanych książek itp.,
- ✓ rozwiązywanie zagadek,
- ✓ bogacenie słownika biernego i czynnego poprzez:
 - zabawy w gronie rówieśników,
 - słuchanie wypowiedzi innych,
 - słuchanie utworów literackich,
 - oglądanie bajek, filmów, spektakli teatralnych,
 - wyjaśnianie znaczenia nieznanymi wyrazów,
 - swobodne ukierunkowanie wypowiedzi na dany temat,
 - gromadzenie słownictwa na dany temat,
 - układanie zdań z danym wyrazem,
 - rozwiązywanie zagadek słuchowych.
- ✓ kształtowanie zdolności tworzenia zdań jako podstawy wypowiedzi.
Podczas tych zabaw dziecko poznaje reguły rządzące zdaniem i uczy się je stosować. Kształci poprawność gramatyczną zdań, wyróżniania zdań pojedynczych rozwiniętych i nierozwiniętych oraz zdań złożonych., np.:
 - dopowiadanie brakującego wyrazu :
opiekunowie wypowiadają krótkie, proste zdanie, w którym brakuje ostatniego słowa:
Zjedz swój (obiad, sernik, budyń, jabłko).
Poczytam ci (gazetę, książkę, bajkę, opowiadanie).
 - układanie zdania, w którym każde słowo zaczyna się tą samą głoską, np:
J – Jurek je jajko.
W – Wojtek widzi Wandę wryrywającą warzywa.
K – Krzyś kupuje Kubie kolorową koparkę.
 - rozwijanie lub skracanie zdań:
Szklanka stoi.
Szklanka stoi na stole.
Brazowa, brudna szklanka stoi na stole w kuchni.

*Zagubiona dziewczynka szybko podbiegła do swojej zaniepokojonej mamy.
Dziewczynka podbiegła do mamy.
Dziewczynka podbiegła.*

- łączenie dwóch zdań spójnikami. Gra polega na dobieraniu właściwego spójnika i łączeniu dwóch członów zdania w jedno. Opiekun wypowiada pierwszy człon zdania złożonego i proponowany spójnik, np.:

*Spóźniłem się do szkoły, bo...
Chciałem namalować kwiaty ale...*

- układanie pytań, gdzie zabawa polega na ułożeniu jak największej liczby pytań do podanego zdania, np.:

*Paweł zabrał wczoraj swojego figlarnego psa Azora na spacer do lasu.
Kto zabrał psa na spacer?
Jak nazywa się pies Pawła?
Jaki jest pies Pawła?*

- układanie zdania przeczącego. Opiekun wypowiada proste zdanie i prosi dziecko, żeby podało jego przeczenie, np. :

*Jutro pójdziemy do parku.
Jutro nie pójdziemy do parku
Mama kupi lizaki.
Mama nie kupi lizaków.*

- ✓ ćwiczenia dotyczące pracy z tekstem jako pełne wykorzystanie zasad językowego porozumiewania się. Zabawy z tej grupy sprzyjają poznaniu zasady tworzenia tekstów. Dzieci spostrzegają związki pomiędzy poszczególnymi zdaniami. Próbują tworzyć spójne i logiczne wypowiedzi, np.:

- dziecko uczy odróżniać zdanie logiczne od nielogicznego. Opiekun wypowiada zdania poprawne pod względem logicznym na przemian z nielogicznymi. Prosi dziecko, aby określiło czy to jest prawda, czy fałsz i podało poprawne pod względem logicznym zdanie, np.:

*Pies siedzi na drzewie i miauczy.
Zabrałem ze sobą parasol, bo jest ładna pogoda.
Skręciłem nogę, więc zaraz po obiedzie pójdę na łyżwy.*

- opisywanie cech ludzi, zwierząt i rzeczy poprzez wyszukiwanie odpowiednich porównań. Zabawa polega na wyszukiwaniu określeń stworzonych poprzez porównywanie do czegoś, np.:

*Okrągły jak...
Ciemny jak...
Biały jak...
Suchy jak...*

Chytry jak... (lis)
Wierny jak... (pies)
Uparty jak... (osioł)
Pracowity jak... (mrówka)
Wolny jak... (ptak)

- nauka poprawnego odpowiadania na pytanie w celu rozwiązania zagadki. Jest to gra, która może być znana pod nazwą „10 pytań”, polegająca na jak najszybszym ustaleniu, o czym myśli druga osoba. Pytania należy tak formułować, aby odpowiedzią na nie były wyłącznie słowa „tak” lub „nie”, np.:

Umawiamy się, że wybieramy jakieś zwierzę.
Czy jest to zwierzę domowe? (tak)
Czy może mieszkać w domu? (nie)
Czy jest ptakiem? (nie)
Czy pomaga człowiekowi? (tak)
Czy to jest koń? (tak)

- wspólne układanie zagadki. Dziecko lub rodzic wybiera w myśli jakiś przedmiot znajdujący się w domu i próbuje tak go przedstawić, nie wymieniając nazwy, aby można było odgadnąć, np.:

Jest to mebel służący do siedzenia, mający podpórki pod ręce, może być miękki i bujany. (fotel)
Czy jest to rzecz wykonana z papieru, przeznaczona do czytania, którą kupuje się w księgarni? (książka)
Czy jest to pani szyjąca ubrania? (krawcowa)
Czy jest to drzewo rosnące w sadzie, dające fioletowe lub żółto - zielone owoce? (śliwa)

- wspólne określanie wybranej osoby: dziecko wybiera w myśli osobę, o której będzie mówić, nie wskazując na nią. Następnie próbuje tak ją określić, byśmy mogli odgadnąć, o kogo chodzi, np.:

Jest to dziewczynka o jasnych włosach, niebieskich oczach, ubrana w czerwoną bluzeczkę...

2. Ćwiczenia sprzyjające rozwojowi bezpośredniej pamięci słuchowej oraz usprawnianiem słuchu fonematycznego:

Doskonalenie percepcji słuchowej na materiale niewerbalnym, np.:

- ✓ poprawne różnicowanie dźwięków z otoczenia, nazywanie ich i naśladowanie,
- ✓ rozpoznawanie osób po głosie (można wcześniej nagrać głos osób z otoczenia dziecka: mamy, taty, babci, zadaniem dziecka jest rozpoznać, do kogo należy prezentowany głos),

- ✓ łączenie dźwięku z obrazkiem – np. czajnik (zdjęcie czajnika, konkretny przedmiot) z zaprezentowanym dźwiękiem (np. puszczonej z płyty),
- ✓ zabawa „Co słyszysz?” – rodzic chowa się i prezentuje jakiś dźwięk (z otoczenia dziecka, np. warkot samolotu). Zadaniem dziecka jest odgadnąć jaki to dźwięk,
- ✓ odtwarzanie struktur dźwiękowych na podstawie układów przestrzennych oraz tworzenie układów na podstawie dźwięków,
- ✓ rozpoznawanie głosów otoczenia (dźwięków, szmerów) i ich naśladowanie,
- ✓ reagowanie na umówione sygnały dźwiękowe lub zestawy dźwięków,
- ✓ odtwarzanie struktur dźwiękowych według wzoru,
- ✓ odtwarzanie rytmów lub określonych struktur czasowych,
- ✓ wystukiwanie rytmu (wcześniej zaprezentowanego przez rodzica, np. dwa uderzenia o stół - trzy klaśnięcia - dwa tupnięcia. Prezentowany rytm powinien być dostosowany do możliwości dziecka. Zaczynamy od prostych, stopniowo zwiększając stopień trudności),
- ✓ wyklaskiwanie rytmu na podstawie ustalonego wcześniej schematu graficznego (np. kwadrat = tupanie, trójkąt = klaskanie, koło = uderzanie rękami o nogi. Rodzic układa figury w określony sposób, a dziecko musi odtworzyć rytm zgodnie z ustaloną zasadą – jaka figura odpowiada jakiemu dźwiękowi. Ważne jest stopniowanie trudności: najpierw 3 figury, a potem 6, 9,
- ✓ śpiewanie (powtarzanie wyrazów podanych przez rodzica – najpierw dwa trzy wyrazy, potem coraz więcej (np. kot – sanki – stół),
- ✓ rozpoznawanie barwy dźwięków na różnych instrumentach - różnicowanie wysokości, natężenia i barwy dźwięku.
- ✓ rozpoznawanie różnych odgłosów z otoczenia, wskazywanie źródła dźwięku,
- ✓ rozpoznawanie kolegów po głosie,
- ✓ układanie klocków odpowiednio do wystukiwanego rytmu,
- ✓ ćwiczenia wrażliwości słuchowej, różnicowanie dźwięków nie wchodzących w skład mowy ludzkiej – koncentracji na bodźcu słuchowym, pamięci słuchowej: wysłuchiwanie i różnicowanie dźwięków dochodzących z najbliższego otoczenia i ich lokalizacja (szmery, szelest, odgłosy kroków, ulicy, sygnały różnych pojazdów),
- ✓ różnicowanie odgłosów przyrody (zwierząt, ptaków, deszczu), wykorzystywanie nagrań magnetofonowych,
- ✓ rozpoznawanie odgłosów wydawanych przez upadające lub uderzające o siebie przedmioty oraz przesypywane substancje,
- ✓ rozpoznawanie i różnicowanie dźwięków wydawanych przez instrumenty perkusyjne oraz lokalizacja tych dźwięków.

Doskonalenie percepcji słuchowej w oparciu o materiał zdaniowo- wyrazowo- sylabowy:

- ✓ powtarzanie usłyszanych zdań, wskazywanie liczby słów w usłyszanej sekwencji oraz odtwarzanie pierwszego i ostatniego wyrazu,
- ✓ układanie zdań i rozdzielanie ich na wyrazy,
- ✓ rytmiczne powtarzanie wyrazów, zdań za opiekunem,
- ✓ rozwijanie zdań i porównywanie liczby wyrazów w zdaniach,
- ✓ podział zdania na wyrazy, wskazywanie położenia wybranych wyrazów w sekwencji słów, (wyodrębnianie słów na początku, w środku i na końcu zdania),
- ✓ układanie zdań odpowiednio do ilości usłyszanych wyrazów,
- ✓ wspólne układanie i nauka rymowanek, uzupełnianie słów w znanych rymowankach, np.:
lata osa koło, śnieżek prószy marzną Można również układać rymowanki o członkach rodziny, a następnie uczyć się ich wraz z dzieckiem na pamięć.

- ✓ układanie zagadek w których odpowiedzią są słowa wieloznaczne, np.:

Mają je kwiatki i możesz je kupić owsiane lub mydlane (płatki.)

*Chodzi po zagrodzie i dziobie ziarno, ale też
grzyb w lesie. Jednakowo zwą się (kurka.)*

*Malowana bywa na ulicach miasta a w Afryce biega żywa, i jest malowana w
pasy (zebra).*

Rozwijanie analizy i syntezy słuchowej:

- ✓ wyodrębnienie wyrazu w zdaniu, np.:
Prosimy: powiedz jeden wyraz z tego zdania "Dom jest duży.". "Kot ma długi ogon.". "Pies szczeka.". "Mama gotuje obiad." itp.
- ✓ wyodrębnianie słów na początku, w środku i na końcu zdania, np.:
Mówimy zdanie składające się z dwóch i więcej słów. Następnie prosimy dziecko, aby powtórzyło je kilka razy. Po chwili pytamy: jakie słowo słyhać na początku zdania, jakie w środku i na końcu? Przeliczanie wyrazów w zdaniu. Podajemy instrukcję: słuchaj uważnie i policz ile słyszysz wyrazów w tym zdaniu: "Dzieci piszą., Dzieci starannie piszą., Dzieci starannie piszą zadanie domowe."
- ✓ liczenie sylab w podanych wyrazach, podział wyrazu na sylaby, wg stopnia trudności,
- ✓ wyszukiwanie sylab i składanie z nich wyrazów i zdań:
zdanie napisane np. na kartonie rozcinamy na wyrazy, a wyrazy na sylaby. Dziecko układa z rozsypanki wyrazy, a z nich zdanie. Jeśli ma trudności, podpowiadamy, jak brzmi zdanie.
- ✓ dzielenie wyrazów na sylaby z jednoczesnym stukaniem rytmu ,
- ✓ porównywanie liczby sylab w wyrazach (segregowanie obrazków na podstawie liczby sylab),
- ✓ rozpoznanie w wyrazie określonej sylaby i ustalenie miejsca jej położenia (pierwsza, ostatnia),
- ✓ kończenie i zaczynanie wyrazów dwusylabowych,
- ✓ synteza sylab podanych ze słuchu,
- ✓ uzupełnianie brakujących sylab w wyrazach (tekst z lukami),
- ✓ wyszukiwanie sylab i składanie z nich wyrazów i zadań,
- ✓ łączenie sylab w wyrazy. Najpierw wyrazy składające się z 3 sylab, potem coraz trudniejsze., np.:
"Jaki to będzie wyraz, kiedy powiem pił-ka? A kiedy powiem sa-mo-lot?"
- ✓ przekształcanie wyrazów przez zmianę sylaby na początku, w środku lub na końcu wyrazu,
- ✓ segregowanie wyrazów wg ilości sylab i głosek. Rodzic przygotowuje karteczki z różnymi wyrazami (nazwy zwierząt, owoców, zabawek - jeden wyraz na jednej karteczce. Zadaniem dziecka jest przeczytanie na głos każdego wyrazu, podzielenie go na sylaby lub głoski, a następnie przyporządkowanie do określonej grupy, np.:
do grupy zielonej („Na zielonej kartce połóż te wyrazy, które mają trzy sylaby, a na żółtej te, które mają cztery sylaby”),

- ✓ rozwiązywanie rebusów sylabowych,
- ✓ tworzenie wyrazów rozpoczynających się od podanej sylaby,
- ✓ rozpoznawanie w wyrazie określonej sylaby i ustalanie miejsca jej położenia,
- ✓ czytanie sylab w krótkich ekspozycjach,
- ✓ tworzenie wyrazów z sylab, czytanie wyrazów sylabami, później łączenie ich z następnymi sylabami. Znalezieniu nowego słowa rozpoczynającego się ostatnią sylabą poprzedniego wyrazu. np.:

*lokomotywa - wagon
książki - kisiel
szafa - fajka*

Inny wariant zabawy polega na tworzeniu jak najdłuższego ciągu wyrazów, aż do wyczerpania

szafa - fajka - kabina - natura - rakietka - tablica - całość - złość...

- ✓ różnicowanie sylab podobnych, np.:

*da - ba - ga - da
pa - ba - pa - da
ta - ta - wa - fa
ca - za - ca - sa;*

- ✓ prawidłowe, wzorowe wymawianie głosek przez opiekuna a potem powtarzanie głosek przez dziecko,
- ✓ rozpoznawanie i wyodrębnianie głosek w wyrazach,
- ✓ rozpoznawanie określonej głoski w wyrazie: w wygłosie, w nagłosie, w śródgłosie, np.:

Co słyszysz na początku wyrazu: Ania. Ula. Ewa itp." Najpierw dziecko powinno opanować wyróżnianie samogłosek, a potem spółgłosek na początku wyrazu (biurko, samochód itp.),

Co słyszysz na końcu wyrazu: woda, nos, dom?

Co słyszysz w środku wyrazu: lis, oko, nos?

- ✓ rozpoznawanie obrazków na podstawie pierwszych i ostatnich głosek ich nazw,
- ✓ dobieranie par obrazków wg pierwszej głoski, potem ćwiczenia na dobieranie wyrazów na ostatnią lub inną głoskę. Tworzenie ciągów wyrazowych , np.:

Teraz będziemy mówić wyrazy na literę a: Ala, autobus, altana, itd.

Teraz powiedz wyraz na ostatnią literę wyrazu, np.:

*dom - miś;
woda - agrałka,
śnieg - góra,*

- ✓ wyszukiwanie obrazków wyrazów zaczynających się od danej głoski,
- ✓ rozpoznawanie podanej głoski w dowolnym miejscu wyrazu, bez określania miejsca jej położenia,
- ✓ synteza głosek podanych ze słuchu,, np.:

Jaki to wyraz kiedy mówię m-a-m-a?

Jakie litery słyszysz w wyrazie: d-o-m- e-k?

Przeliteruj.

- ✓ kończenie zaczętego wyrazu,
- ✓ rozpoznawanie nazwy obrazka na podstawie wybranej głoski,

- ✓ rozpoznawanie samogłosek w wyrazach jednosylabowych,
- ✓ różnicowanie wyrazów podobnie brzmiących np. *półka-bułka, kosa-koza*
- ✓ rozpoznawanie głoski powtarzającej się w wyrazie,
- ✓ różnicowanie słuchowe głosek dźwięcznych i bezdźwięcznych.
- ✓ uzupełnianie wyrazów brakującymi literami,
- ✓ zabawa w węża głoskowego:
wypowiadany wyraz, a dziecko wypowiada wyraz zaczynający się ostatnią głoską naszego wyrazu, np.: *kot-traktor-rak-kogut-tata, itd.*
- ✓ szukanie ukrytych wyrazów w innych wyrazach. Rodzic wypowiada wyrazy ser-ce, gra-bie a zadaniem dziecka jest „znalezienie” innego wyrazu w prezentowanym), np.:
krata (kra)
makaron (mak)
adres (dres)
makulatura (mak, kula, tura, ul, tur, lat)
- ✓ wyszukiwaniu słów rymujących się, np.:
deski – pineski
niebieski – pieski
konik – słońnik
kwiatek – płatek
krata – rata
wazonik – melonik
- ✓ podawanie par wyrazów (rzeczownik i jego określenie) zaczynających się tą samą głoską, np.:
sok – słodki
samolot – sportowy
gazeta – gruba
plastelina – pastelowa
książka - kolorowa
- ✓ czytanie wyrazów wspak. Zabawa polega na pokazaniu dziecku możliwości czytania niektórych wyrazów od lewej do prawej strony i odwrotnie, np.:
zaraz, zakaz, potop, kajak, łapał, łamał, radar, sedes, Anna.

Wykorzystywanie zasady słowotwórstwa, (kształtowanie zjawiska synonimów i wieloznaczności). Dobieranie słów łączących się tematycznie, np.:

- ✓ opiekun wypowiada zdanie, które określa zakres podanych słów. Jest ono tak sformułowane, że pozwala na swobodne wyliczanie, ale równocześnie wymusza określoną formę gramatyczną słów, np.:

Do nowego mieszkania wstawimy...
(kanapę, szafę, krzesła, stół itd.)
Jedziemy na wycieczkę i zabieramy ze sobą...
(plecak, bidon, skafander, kanapki itd.)
Założę sukienkę, która ma paski w kolorze...
(czerwonym, niebieskim, żółtym itp.)

*W Zoo można zobaczyć...
(słonia, niedźwiedzia, żyrafę itp.),*

- ✓ wyszukiwanie słowa, które nie pasuje do pozostałych. Gra polega na tym, aby spośród kilku słów wybrać to, które nie pasuje ze względu na przynależność do innej grupy znaczeniowej, np.:

*łódka, kajak, statek, pociąg
jabłko, marchewka, gruszka, śliwka
rysuje, pisze, gotuje, czyta
ładny, brzydki, miś, czysty*

- ✓ wymyślanie słowa o przeciwnym znaczeniu. Gra polega na wyszukiwaniu antonimów lub synonimów, np.:

*słaby – mocny
kartofel – ziemniak
czysty – brudny
domek – chata
otwarty – zamknięty
samochód – auto
gruby – chudy
wiadro – kubel
wysoki – niski
wesoły – radosny*

W rozszerzonej wersji tej gry nie tylko wymyślamy antonimy, ale podajemy także słowa pasujące do tych określeń, np.:

*słaby papier – mocny sznurek
czyste ręce – brudne buty
otwarty zeszyt – zamknięty podręcznik*

- ✓ wyszukiwanie słowa, które brzmi tak samo a oznaczają coś innego. Zabawa polega na wyszukiwaniu jak największej liczby słów, które mają wiele znaczeń np.:

*zamek (do drzwi, pałac, suwak)
klucz (do drzwi, klucz ptaków, sposób rozwiązania)
siatka, śledzie, igły, lizak, grzebień, zebra, płetwy, korale.*

- ✓ łączenie dwóch wybranych słów, np.:

*sto – noga, tuli – pan, ul – Ewa, śpi – wór, koło – wrotki,
list- opad, chwali – pięta, szybko – war*

- ✓ tworzenie rodzinki słów:

*sok (soczek, soczysty, sokowirówka, sokownik)
pióro (piórnik, pióropusz, pióro)*

- ✓ wyszukiwanie słowa określającego czynności, np. :

*fryzjerka (obcina, czesze, myje, suszy, farbuje, modeluje, lakieruje,
strzyże).*

- ✓ wymyślanie zdrobnień i zgrubień, np.:

*pies – piesek – psisko
zamek – zameczek – zamczysko
sweter – sweterek – swetrzysko
koń – konik – konisko*

Ćwiczenie pamięci świeżej:

- ✓ utrwalenie pamięciowych mechanizmów mowy tzw. ciągów słownych - rodzic prezentuje dziecku ciąg cyfr, wyrazów (np. owoców), miesięcy, dni tygodnia. Zadaniem dziecka jest zapamiętać te elementy i odtworzyć w kolejności podanej przez rodzica (na początek trzy, cztery elementy, stopniowo coraz więcej),
- ✓ nauka wierszyków, piosenek, dni tygodnia, miesięcy, godzin, pór roku,
- ✓ wspólna nauka piosenek, wierszyków, tekstów, (można przygotować krótki teatrzyk, występ dla pozostałych członków rodziny),
- ✓ występ przed babcią i dziadkiem i wypowiedzenie z pamięci wierszyka,
- ✓ układanie rymowanek, powtarzanie ich,
- ✓ powtarzanie wyrazów łatwych i trudniejszych fonetycznie i znaczeniowo,
- ✓ nauka tabliczki mnożenia,
- ✓ ćwiczenie pamięci sekwencyjnej,
- ✓ opowiadanie treści usłyszanych bajek, słuchowisk,
- ✓ nauka na pamięć, prezentacja rymowanek, wyliczanek, wierszyków, piosenek, w których występuje jak najwięcej dźwięków do naśladowania,
- ✓ czas potrzebny na utrwalenie zdobytej informacji po jej kilkakrotnym powtarzaniu,
- ✓ budowanie **i** (np. zdanie egzaminu, chęć zabłyśnięcia podczas dyskusji),
- ✓ zainteresowanie zapamiętywaną kwestią, przyjemność, jaką nam sprawia,
- ✓ stosowanie mnemotechnik, jako sposobu zapamiętywania poprzez wszystkie zmysły: wzroku, słuchu, smaku, dotyku i węchu. Za ich pomocą dzieci łatwiej i szybciej opanowują niezbędne informacje. To metody, które angażują w procesy poznawcze intelekt dziecka oraz jego aktywność, kreatywność i twórczość,
- ✓ wykorzystywanie prostych zabaw rozwijających pamięć słuchową, np.:
 - **Głuchy telefon** - zadaniem malucha jest dokładne, głośne powtórzenie zdania, które zostało wypowiedziane szeptem przez rodzica lub inną osobę, uczestniczącą w zabawie,
 - **„Jedziemy na wycieczkę i zabieramy...”**- Zabawa polega na tym, że opiekun po kolei wypowiada pierwszą sekwencję zdania, dodając do niej nazwę przedmiotu, który zabiera na wycieczkę. Zabawa wymaga od dziecka koncentracji i skupienia uwagi na tym, co mówią rodzic wymienił wcześniej,
 - **„Zabawa wyrazami”** - ćwiczenie polega na tworzeniu z liter podanego wyrazu innych słów (np. ekran – kran; koszule – kosz, ule; ulica – ul, cal, sygnalizator – tor, zator, gala). Zabawa rozwija pamięć i świadomość językową pierwszoklasisty. Poza tym wzbogaca zasób jego słownictwa, zarówno czynnego, jak i biernego,
 - **„Wyliczanki słowne”** – polegają na tym, by wymyślić jak najwięcej możliwości rozwiązań i odpowiedzi na pytania, np. „*Narzędzia pracy człowieka to...*”, „*Człowiek może podróżować (czym?)...*”, „*Człowiek może mieszkać w...*” itp.,
 - **„Skarbnica wiedzy”** – zabawa polega na tym, by wymienić jak najwięcej słów, spełniających określone wymogi, np. tylko białe rzeczy, tylko to, co fruwa itp.
- ✓ dieta bogata w złożone węglowodany (kasze, płatki, chleb wieloziarnisty), wielonienasycone kwasy omega-3 (ryby), kwas foliowy (zielone warzywa liściaste), magnez oraz witaminy z grupy B (warzywa strączkowe),
- ✓ ruch i świeże powietrze, które dotlenia mózg.

